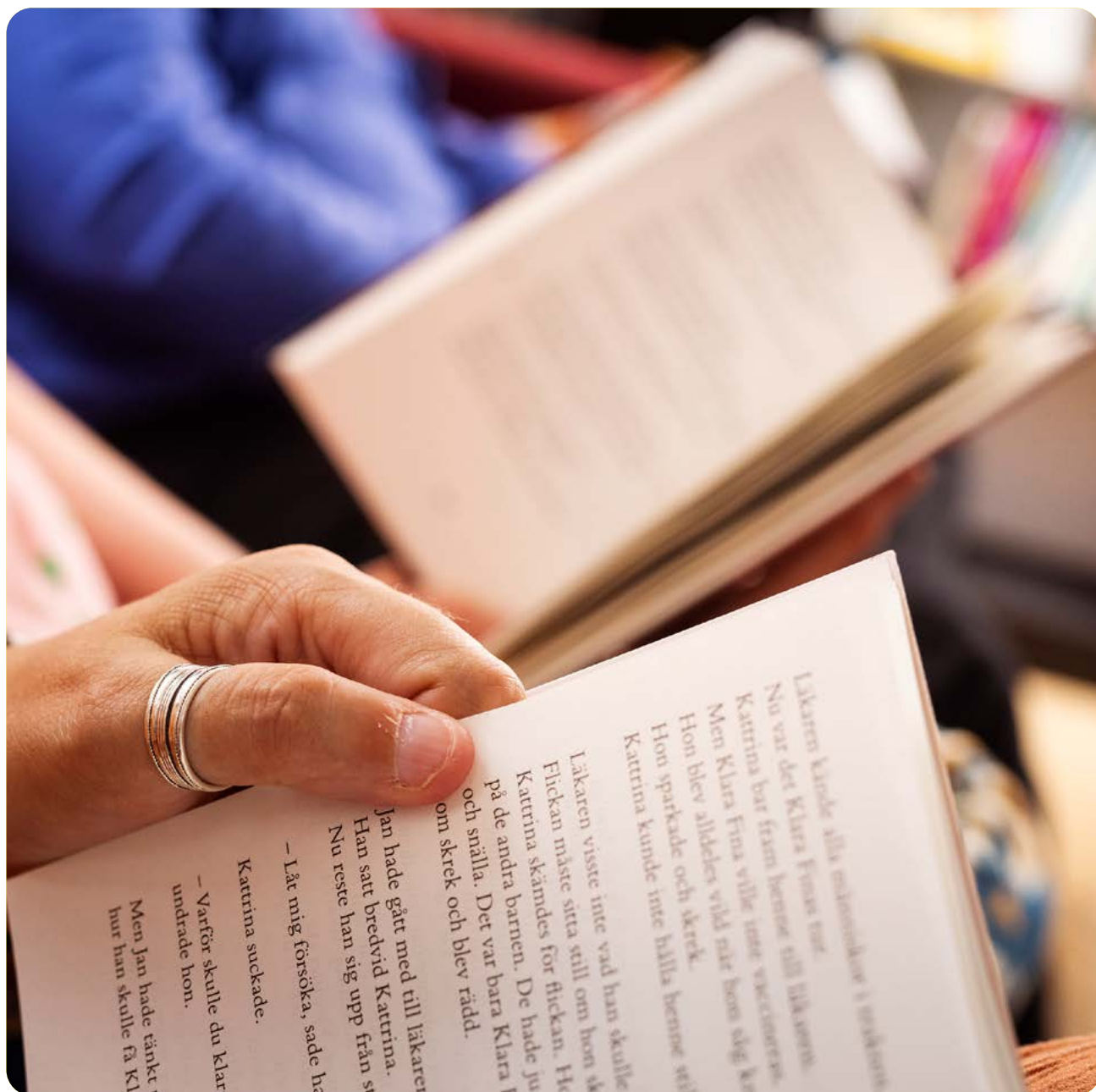

Lättläst

En guide till dig som förmedlar böcker

Läkaren knöde alla mjölkströkar i bröstet.
Nu var det Klara Frimans tur.
Katrina bar fram henne till läkaren.
Men Klara Frimans vilja var hon såg på.
Hon blev alldeles vild när hon såg på.
Hon sparkade och skrek.
Katrina kunde inte hålla henne still.

Läkaren visste inte vad han skulle
Flickan måste sitta still om hon sk
Katrina skändes för flickan. Ho
på de andra barnen. De hade ju
och snälla. Det var bara Klara F
om skrek och blev rädd.

Jan hade gått med till läkaren.
Han satt bredvid Katrina.
Nu reste han sig upp från st

– Låt mig försöka, sade ha

Katrina suckade.

– Varför skulle du klara
undrade hon.

Men Jan hade tänkt
hur han skulle få Kl

Vad är lättläst?

Lättlästa texter är anpassade för att läsare med lässvårigheter enklare ska kunna läsa och förstå information och litteratur. Läsarna kan ha problem med att avkoda text, koncentrera sig, förstå eller minnas. Termen lättläst är i sig lite motsägelsefull, eftersom den som läser lättläst ofta inte tycker att några texter alls är lätta att läsa. För vissa läsare fungerar lättläst som en bro vidare mot annan litteratur. Andra läser lättläst livet ut.

Målgrupper

Målgrupperna för lättläst är bland andra barn och vuxna

- med intellektuell funktionsnedsättning (IF)
- med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF)
- med dyslexi
- med demens
- med afasi
- som är nya för svenska språket
- som är döva sedan barndomen.

Ovana eller ovilliga läsare brukar också räknas till de grupper som har nytta av lättläst. Enligt den internationella PIAAC-studien från 2024 räknas 37 procent av den vuxna befolkningen i Sverige inte som goda läsare och 12 procent har stora lässvårigheter. Många av dem har nytta av mer tillgängliga texter.

Vad gör en text lättläst?

Det är egentligen bara läsaren som kan avgöra om en text är lättläst eller inte, men det som utmärker en lättläst text är bland annat att

- orden är korta, enkla och vardagliga
- meningarna är korta
- textens struktur är tydlig och lätt att överblicka
- handlingen är rak och antalet karaktärer få
- det finns gott om bindeord som men, därför och alltså
- det finns få metaforer och liknelser.

Läsarens förförståelse och intresse för ämnet har också betydelse för om hen kommer att uppfatta texten som lättläst.

Bild och grafisk form

Den som har svårt att läsa väljer ofta texter med stor omsorg. En bok som ser svårläst ut blir ofta bortvald. Därför spelar bokens grafiska form en viktig roll.

Lättlästa böcker har

- större text än andra böcker
- mindre mängd text än andra böcker
- enkla och vanliga typsnitt
- korta rader och ojämn högermarginal
- rubriker och mellanrubriker som gör det lätt att hitta i texten
- ofta bilder som fungerar som stöd till texten.

Att väcka läslust

Den som kämpar med sin läsning kan behöva hjälp att hitta läslust, och lättläst kan vara nyckeln in i böckernas värld. Det gäller därför att hitta böcker på rätt lästnivå som väcker läsarens intresse. Med rätt bok kan både läsmod och läslust växa.

För att en läsare ska hitta rätt bok är du som förmedlar böcker viktig. Du som bibliotekarie, läsombud, pedagog eller anhörig är avgörande för att den som inte brukar läsa ska lyckas bli en läsare.

Det finns många olika ingångar till litteraturen. Att ha läsande förebilder som pratar om sin läsning och sina läsupplevelser är värdefullt. Att lyssna på någon som läser högt kan också vara en ingång för många läsare.

För den som har svårt att hitta läsglädje kan samtalet vara en nyckel. Att prata med andra om det man läst och hur det påverkat en kan ge en fördjupad upplevelse och textförståelse – och öppna upp för andra möjligheter att tolka en text.

”

Att ha läsande förebilder som pratar om sin läsning och sina läsupplevelser är värdefullt.

Matcha läsare och bok

Det finns flera sätt att tillsammans med läsaren hitta den bok som passar hens läsnivå och intresse.

Fånga intresset

Ibland säger man att motivation är den viktigaste faktorn för att vilja ta sig an en text. Därför kan det vara bra att börja med att undersöka vad läsaren är intresserad av. Är det epatraktorer, kärlek, historia eller mordgåtor? Säkert finns det både skönlitteratur och faktaböcker i ämnet.

Utgå från tidigare upplevelser

Ställ gärna frågan "Vad har du gillat att läsa tidigare?". Men tänk på att det kan vara en svår fråga för en ovan läsare. Då går det att hitta andra vägar. Kanske har läsaren en favoritfilm eller teveserie. Vad är det som är speciellt med den? Händer det mycket? Är den romantisk, rolig eller är det intressanta karaktärer?

Utgå från dig själv

Berätta om något du själv gillar att läsa. Det är lättare att börja prata och väcka läslust om du berättar om en egen läsupplevelse och bjuder in läsaren till den. På så sätt flyttar du fokus från läsaren och samtalet blir mer kravlöst.

Hitta nivån

Det kan vara svårt att hitta rätt nivå på lättlästa böcker. Lyssna på läsaren när ni pratar. Flyter samtalet på lätt? Förstår ni varandra? Hittar läsaren alla ord? Allt detta är till hjälp för dig när du ska hitta böcker. Om du är osäker: Föreslå hellre en bok på en lättare nivå än en som riskerar att vara för svår. Öppna boken, visa hur texten och bilderna ser ut och försök läsa av reaktionen – verkar det vara rätt nivå för läsaren?

Var lyhörd

Många drar sig för att tacka nej till en rekommenderad bok fast den inte känns rätt. Var uppmärksam på läsarens kroppsspråk och andra små signaler. Verkar hen intresserad av boken? Annars är det antagligen inte rätt bok. Lämna gärna läsaren ifred en stund för att välja bok i lugn och ro.

Ha koll på böckerna

Ju mer du vet om lättläst och vad det finns för böcker, desto lättare blir det att hitta rätt bok till rätt läsare. Besök förlagens hemsidor, sök på lättläst i nätbokhandeln eller fråga på biblioteket.

Var flexibel

Man kan läsa på många olika sätt. Fråga din läsare om hen helst läser en tryckt bok eller kanske hellre lyssnar på en ljud- eller talbok. Kanske vill hen läsa en e-bok på skärm? Ibland är det bättre att läsa något annat än en bok. Kanske passar en tidning, som den lättlästa nyhetstidningen 8 Sidor, läsaren bäst?

Om lättlästnivåer

För att det ska vara lättare för förmedlare och läsare att hitta en bok på rätt läsnivå delar de flesta förlag in lättlästa böcker i olika lättlästnivåer. Nivåerna går från väldigt lätta texter till mer avancerade. Vad de olika nivåerna kallas, hur de graderas och definieras kan se olika ut mellan förlagen. Sedan 2025 har de förlag som ger ut lättlästa böcker för vuxna läsare gemensamma lättlästnivåer.

Tanken är att du ska betrakta lättlästnivåerna som en helhetsbedömning och ett praktiskt verktyg snarare än en exakt beskrivning av varje enskild titel. Utvecklingen av lättläst som textformat har till största delen byggts på beprövad erfarenhet.

Det finns få vetenskapliga studier som undersöker om lättlästa texter verkligen är lätta att läsa. Vi kan alltså ännu inte säkert säga exakt vad det är som påverkar om en text är lätt att läsa. Vi vet heller inte i vilken utsträckning målgrupper i behov av lättläst har olika och kanske också delvis motstridiga krav på texter. Men att det finns en stor efterfrågan på lättläst visar på att det är ett textformat som fungerar för många läsare.

”

Efterfrågan på lättläst visar på att det är ett textformat som fungerar för många läsare.

Förlagens lättlästnivåer

Det finns flera bokförlag som är nischade mot lättläst i Sverige. Den lättlästa utgivningen består både av böcker skrivna direkt på lättläst och av klassiker och nya romaner som bearbetats till lättläst. I bearbetningen av ett originalverk till lättläst måste mycket strykas, både i handlingen och i persongalleriet. Man kan jämföra det med hur ett bra filmmanus bevarar det unika i en roman.

Här har vi samlat information om de största lättlästförlagen och hur de själva presenterar sina lättlästnivåer. Mer information finns på förlagens hemsidor.

LL-förlaget, Vilja förlag och Easy Peasy Publishing

Lättlästa böcker för vuxna läsare ges ut av tre förlag: LL-förlaget, Vilja förlag och Easy Peasy Publishing. Sedan 2025 har de samma antal och gemensamt definierade nivåer. Hos Vilja förlag är böckerna markerade XS till XXL och hos LL-förlaget och Easy Peasy är de markerade från 1 till 6. Vilja förlag har även information om SFI-kurser kopplad till nivåerna.

1/X-small

Boken innehåller bara vardagliga, vanliga och korta ord. Meningarna är korta och fullständiga. Det är bara en eller ett par meningar per sida. Handlingen i skönlitterära böcker är väldigt enkel. Ofta skildras en eller två personer i vardagliga situationer. Faktaböckerna behandlar ett konkret och avgränsat ämne. Boken har bilder på varje uppslag som stödjer texten.

2/Small

Boken innehåller bara vardagliga, vanliga och korta ord. De flesta meningar är korta. Det är sällan mer än tio rader text per sida.

Handlingen i skönlitterära böcker är enkel. Ofta skildras ett fåtal personer i vardagliga situationer. Faktaböckerna behandlar ett konkret och avgränsat ämne. Böckerna innehåller ibland bilder som stödjer texten.

3/Medium

Boken innehåller främst vardagliga, vanliga och korta ord, men också en del längre och sammansatta ord. Meningarna är omväxlande korta och lite längre. Boken har kapitel. De är korta och har ofta beskrivande rubriker. Handlingen i skönlitterära böcker sker på ett plan och är kronologisk, men kan vara lite mer utmanande än böcker på de två lägre nivåerna. Böckerna innehåller fler person- och miljöbeskrivningar. Faktaböckerna behandlar ett konkret och avgränsat ämne. Facktermer förklaras där de förekommer. Vissa skönlitterära böcker och alla faktaböcker innehåller bilder.

4/Large

Boken innehåller fler längre och mindre vanliga ord. Det kan vara facktermer, ord som inte är så vanliga i vardagsspråk eller ord som var vanligare förr. Meningarna är omväxlande korta och lite längre. Boken har längre kapitel och mer text än på lättare nivåer. Handlingen kan vara mer komplicerad än på lättare nivåer. Den kan hoppa något i tid och rum. Böckerna innehåller mer person- och miljöbeskrivningar. Faktaböckerna kan behandla mer abstrakta ämnen. Facktermer förklaras där de förekommer. De flesta faktaböcker innehåller bilder. Skönlitterära böcker innehåller bara text.

5/X-large

Boken innehåller en hel del längre och mindre vanliga ord och ett mer varierat språk. Det kan till exempel röra sig om facktermer, ord som inte är så vanliga i vardagsspråk eller ord som var vanligare förr. Handlingen skildrar fler personer och miljöer, kan ha perspektivbyten och hoppa något i tid och rum. Både skönlitteraturen och faktaböckerna kan kräva viss förförståelse. De flesta faktaböcker innehåller bilder. Skönlitterära böcker innehåller bara text.

6/XX-large

Boken innehåller många längre, svårare och ovanligare ord. Meningsbyggnaden kännetecknas av större variation, till exempel fler bisatser, men det är fortfarande enkel grammatik. Handlingen är mer komplex och kan även utspelas mellan raderna. Boken har ofta ett större persongalleri, innehåller miljö- och personbeskrivningar och kan ha både perspektivbyten och hopp i tid och rum. Både skönlitteraturen och faktaböckerna kan kräva förståelse. De flesta faktaböcker innehåller bilder. Skönlitterära böcker innehåller bara text.

Bokförlaget Hegas

Bokförlaget Hegas ger ut böcker för barn och unga. Deras nivåer är åldersanpassade vilket betyder att en bok på nivå 4 för läsare mellan sex och åtta år skiljer sig från en bok på samma nivå för läsare mellan nio och tolv. Hegas skiljer även på nivåer för skön- och facklitteratur. För skönlitteratur har de fem nivåer som de beskriver så här:

Nivå 1

Korta och fartfyllda berättelser som är lätta att avkoda.

Nivå 2

Stora läsoplevelser på få sidor som håller högt tempo och är lätta att tolka.

Nivå 3

Berättelser med mycket driv och korta kapitel som avlastar arbetsminnet och bibehåller koncentrationen.

Nivå 4

Stora läsoplevelser med teman som motiverar och en berättelse som är lätt att tolka och följa med i.

Nivå 5

Berättelser som öppnar upp för större världar med teman och begrepp som både utmanar och motiverar genom igenkänning.

För facklitteratur har Hegas tre nivåer:

Nivå 1

För dig som vill läsa en enkel och tydlig text om ett konkret ämne.
Luftiga och bildrika uppslag.

Nivå 2

För dig som vill läsa en text om både konkreta och abstrakta ämnen.
Uppslag med både text och bild.

Nivå 3

För dig som vill läsa en utmanande och fördjupande text om både konkreta och abstrakta ämnen. Uppslag med både text och bild.

Nypon förlag

Nypon förlag ger ut böcker för barn och unga vuxna. De delar in böckerna i sex nivåer som de beskriver så här:

Nivå 1, Lättast

För den som knäckt läskoden och just börjat läsa. Det är extremt lite text på varje sida, enkla ord och korta meningar. Böckerna är fulla av illustrationer som stödjer berättelsen och hjälper läsaren att komma vidare i boken. Målet ska vara att ha läst en hel riktig bok, från pärm till pärm. Då väcks lusten att läsa ytterligare en bok.

Nivå 2, Nästan lättast

För den som behöver befästa sin läsförmåga. Det är ett vardagsnära språk, text i korta stycken och med kort radlängd. Innehållet skildrar ofta situationer som är lätta att känna igen sig i och fokuserar på händelseförlopp. I de böcker som vänder sig till de lite lägre åldrarna finns det illustrationer på varje uppslag.

Nivå 3, Lätt

För den som kan läsa, men kanske inte så gärna, och inte så mycket. Språket består av välkända ord och uttryck. Handlingen är kronologisk och koppling mellan orsak och verkan tydlig. Här finns, förutom ett händelseförlopp, även personbeskrivningar och miljöbeskrivningar. Det finns ofta ett antal illustrationer i varje bok. Den grafiska formen innebär något större storlek på bokstäverna, lite glesare mellan raderna och bredare marginaler.

Nivå 4, Ganska lätt

För den som kommit igång med sin läsning, men fortfarande behöver lättlästa böcker. Här finns kapitelböcker med få eller inga illustrationer. Innehåller något svårare namn, ord och uttryck, samt lite längre meningar. Den grafiska formen är luftig med stor text.

Nivå 5, Nu flyter språket

För en förhållandevis god men ovan läsare. De har tränat upp sin läsförmåga, men läser sällan längre texter. Därför behövs mer lättillgängliga böcker för att stimulera läsningen. Böckerna är framtagna med särskilt lättläst-fokus då det gäller språk, innehåll och grafisk form, men innebär trots allt en större utmaning för läsaren. På den här nivån presenteras en hel del grafiska romaner.

Nivå 6, På väg mot traditionella böcker

För en god men ovillig läsare. Den tänkta läsaren av böcker på den här nivån är kanske ovillig att läsa och behöver därför lättlästa böcker som till sin form lockar till läsning. De lättlästa böckerna blir nu en inkörsport till läsning av traditionella böcker. Nypons böcker på nivå 6 är fortfarande framtagna med omsorg vad gäller just språk, innehåll och grafisk form. Inga böcker är illustrerade såvida det inte är grafiska romaner.

Lättläst

Möter du läsare i behov av lättlästa böcker? Arbetar du kanske på skola, bibliotek, inom äldreomsorg eller LSS-verksamhet? Är du läsombud eller frivillig högläsare, eller söker du böcker till en anhörig eller en vän? Då är den här broschyren för dig.

Här kan du läsa om vad lättläst är, och få tips och råd om hur du hjälper läsare att hitta rätt bok. Du hittar också information om lättlästnivåer och om de största lättlästförlagen.

